

BANII – MIJLOC DE RĂSPÂNDIRE A BOLILOR INFEȚIOASE ȘI A EPIDEMIILOR

Valentin ARAPU

Problema răspândirii bolilor infecțioase și a epidemiilor prin intermediul banilor este importantă prin posibilitatea abordării interdisciplinare, vizând nemijlocit cercetările istorice, numismatice, istoria medicinei, în special a epidemiologiei. Pentru acordarea unei coerențe materialului prezentat ne vom baza în mod special pe metoda comparativă. Problema rolului nefast al banilor – în calitatea lor de mediatori în răspândirea unor maladii infecțio-

se și epidemii – a fost abordată tangențial în studiile următorilor cercetători: P.Gh. Samarian, I. Moga, I.D. Condurachi, Frederic F. Cartwright, M. Biddis, M.V. Supotnicki, N.S. Supotnickaja.

Importanța polivalentă a banilor pentru prosperarea unei țări a fost accentuată de nenumărate ori în literatura de specialitate europeană începând cu primii ideologi ai politicii mercantiliste. În acest context Ioachim I. Becher concepea monedele drept un mijloc primordial de valorificare și schimb, fiind convins că *“banul este nervul și sufletul unei țări”*. Dar în anumite perioade din trecutul umanității, banii, de rând cu unii factori de ordin biologic, au jucat un rol nociv, contribuind la răspândirea unor epidemii și chiar pandemii.

În epoca medievală deseori epidemiile erau răspândite prin intermediul vaselor comerciale și ale negustorilor, care la rândul lor infectau locuitorii porturilor prin efectuarea operațiilor de vânzare-cumpărare. Pandemia ciumei din anii 1346-1353, cunoscută drept *„moartea neagră”* a cuprins majoritatea statelor europene. La 24 iunie 1348 molima a ajuns în Marea Britanie, fiind adusă probabil de o corabie din Gasconia care a acostat în portul Melcombe, actualmente orașul Weymouth. În scurt timp ciuma bubonică a pătruns în Bristol, Oxford și Londra. Se pare că totuși banii nu reprezentau principalul mijloc de contaminare, deoarece pe timp de iarnă în Londra au fost atestate doar câteva victime; din cauza frigului rozătoarele, puricii și oamenii au fost mai puțin activi. Numărul celor decedați a crescut simțitor în lunile martie și aprilie.

Circulația monedelor a reprezentat prin sine un mijloc de răspândire a maladiilor și de contaminare. Pentru a preîntâmpina răspândirea ciumei, monedele se spălau cu oțet sau se țineau un timp în vase umplute cu oțet, după care erau repuse în circulație. Remediu *„Oțetului celor patru tâlhari”* provine din Marsilia, bântuită de ciumă în anii 1720-1722. Conform legendei, patru tâlhari prădau casele ciumaților, nefiind contaminați până la stingerea focarului epidemiei. După ce au fost prinși, li s-a propus să-și dezvăluie secretul licorii care le asigura imunitatea în schimbul grațierii. Astfel a apărut rețeta substanței de profilaxie a ciumei, compusă din oțet, camfor și diferite părți de plante fărâmițate (mintă, scorțișoară, usturoi, salvie, garoafă etc.).

Monedele, aflate în schimburile comerciale interne și externe ale Țării Moldovei, prezentau anumite pericole pentru utilizatori. Este vorba de contaminarea cu diferite boli, transmise prin atingerea monedelor. Metoda de profilaxie a monedelor, venită din Occident, prevedea prelucrarea lor cu oțet. Circulația monetară, de rând cu comercializarea lânii, ar fi putut contribui esențial în anul 1770 la răspândirea epidemiei de ciumă din Țara Moldovei în Polonia și mai departe în Moscova.

În anul 1770, în toiul unei epidemii de ciumă, negustorii evrei au cumpărat „cu prețuri mici la Iași, la Șozimo, și alte țări infectate, diferite obiecte provenind de la familia de bogătași, morți de ciumă, și li-au revândut în Polonia”, contribuind astfel la o răspândire și mai mare a acestui flagel. Dar s-au întâmplat și cazuri inverse, astfel la finele iernii din anul 1770 un milițian venit din Galați (unde era ciumă) la Iași, i-a vândut un cojoc turcesc unui evreu, în consecință „evreul și doi copii au murit de ciumă”, iar hoții au prădat casa evreului, răspândind astfel ciuma în oraș. Epidemia în cauză a fost stinsă abia în vara anului 1772.

La 23 ianuarie 1785 trimisul austriac Michael Merkelius relatea în raportul său următoarele: „la 17 în spre seară, lângă Slobozia, am găsit o casă arsă; din informații am aflat că s-ar fi întâmplat următoarele: se pare că un pescar din Baltă, din satul Dudești, de unde vine toată bănuiala de ciumă, a tras într-o noapte, cu un car plin de pește, aici la cârciumă, pentru că se simțea rău, iar noaptea i-a fost și mai rău. Peste noapte, cârciumarul care era țigan, a furat de la pescar câțiva pești frumoși și 10 lei din pungă”. A doua zi pescarul a plecat în direcția satului Perieți, decedând la o depărtare de 4-6 ore de cârciumă. „Țiganul unde a înnoptat pescarul, după câțiva timp s-a bolnăvit și el de ciumă, împreună cu toți oamenii lui, și n-a scăpat decât femeia lui, care ia îngropat pe toți, iar cârciuma a fost arsă cu toate lucrurile”.

Răspândirea ciumei l-a impus pe Alexandru Moruzi, domnul Țării Românești, la 30 mai 1795 să prescrie luarea unui șir de măsuri de către Spătar și Agie, ordonând „... Să nu se oprească din târgul Cucului lucrurile de muncă, numai paralele să le treacă prin oțet, iar alt alișveriș¹ de lucruri să fie oprit”. Domnul a ordonat „ca banii să fie primiți într-un vas cu oțet și numai după câțiva timp să fie scoși și repuși în circulație”. Această măsură de profilaxie era aplicată în majoritatea țărilor occidentale, deși un șir de specialiști o luau în derâdere, inclusiv Mercurialis și Diemerbroeck o considerau ineficientă în tratarea epidemiei vizate. Totuși majoritatea medicilor recomandau spălarea monedelor în oțet pentru a preîntâmpina răspândirea ciumei. Klaus Martin Richter în Analele istorice ale Novgorodului atribuia ivirea ciumei în localitate, doar schimbului de bani. Frantz von Schraud, afirma că ciuma a fost adusă în 1795 de la Iregh la Gross-Radinze de o femeie care primise bani de la rudele ei izolate în Iregh. El relatează că vizitând un lazaret, a „auzit că doi voiajori izolați în acel lazaret, unul din ei a ascuns o casetă cu bani. După ce au terminat carantina, în momentul când trebuiau să se despartă, fiecare pentru țara lui, și-au adus aminte de o datorie bănească dintre ei; pentru a se achita a deschis caseta, și a scos banii ce trebuia să dea, dar amândoi s-au îmbolnăvit de ciumă”.

¹ Alișveriș – vânzare, negoț, afaceri.

Actualmente drept „*bani murdari*” sunt considerate capitalurile acumulate pe căi frauduloase, în același timp banii pot fi murdari și la propriu. În anul 2008 în Rusia au fost efectuate cercetări pentru a determina cât de „murdari” sunt banii, astfel bancnotele mai vechi, aflate în circulație, erau „populate” de până la 500 specii de bacterii și 3-4 specii de ciuperci purtătoare de mucegai. Spălarea banilor la propriu este caracteristică pentru mai multe state contemporane. Cele mai curate bancnote sunt considerate bancnotele de euro care sunt prelucrate cu o soluție anti-microbiană. În Japonia bancnotele pot fi curățate în bancomate la o temperatură de 200° în baza solicitării unui program special. Sunt utilizate și metode speciale de curățare a banilor cu ajutorul ozonului și a razelor ultraviolete.

Astfel, de la apariția banilor până în prezent, banii în formă de monede sau bancnote, pe lângă beneficiile oferite oamenilor, au reprezentat și anumite pericole, legate de răspândirea unor boli infecțioase și epidemii. Măsurile de curățare și spălare a banilor au evoluat în dependență de progresele înregistrate de știință, în special în domeniul medicinei și al epidemiologiei.

Bibliografie:

Cartwright F.F., Biddis M., *Bolile și istoria*, București, 2008.

Condurachi I.D., *Istoricul sistemelor monetare în țările române până la 1867*, in: Buletinul Societății Numismatice Române. Revistă pentru numismatică și științe auxiliare, anii XXVII-XXVIII, nr. 81-82, București, 1933-1934, p. 27-59.

Den`gi – vsemirnyj perenosčik boleznej, in: Biblioteka sovetsoj numizmatiki, bonistiki (http://lib-sov.com/dr/75_dengi_vsemirni_perenos_bolez.html).

Encyclopédie des sciences médicales. Deuxième division. Médecine. Patologie médicale (I), Paris, 1835.

Moga I., *Politica economică austriacă și comerțul Transilvaniei în veacul XVIII*, in: Anuarul Institutului de Istorie Națională, VII, 1936-1938, Cluj, 1939, p. 86-165.

Samarian P.Gh., *Din epidemiologia trecutului românesc. Ciuma*, București, 1932.

Supotnickij M.V., Supotnickaja N.S., *Očerki istorii čumy. Očerck X. Čuma v Marsele i Provanse (1720-1722)* (<http://supotnitskiy.ru/book/book3-10.htm>).